

Patron roku 2024

INŻYNIER STEFAN CISZEWSKI – PATRON ROKU 2024 STOWARZYSZENIA ELEKTRYKÓW POLSKICH, WSPÓŁTWÓRCA PRZEMYSŁU ELEKTROTECHNICZNEGO W POLSCE

Zarząd Główny SEP na posiedzeniu w dniu 27 września 2023 r., na podstawie § 18 ust. 5 pkt. 13 statutu SEP, zgodnie z rekomendacją Centralnej Komisji Historycznej SEP, ogłosił rok 2024 - rokiem inż. Stefana Ciszewskiego.

Stefan Ciszewski urodził się 17 listopada 1886 r. w Warszawie. Studiował w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Mittweidzie w Niemczech, gdzie w 1912 r. zdobył dyplom inżyniera elektryka. Pierwszą pracę podjął w berlińskiej filii AEG. Do Polski wrócił po zakończeniu I Wojny Światowej i osiadł w Warszawie. Od 1919 r. był przez cztery lata współnikiem Kazimierza Szpotańskiego – pioniera przemysłu elektrotechnicznego i współtwórcy Stowarzyszenia Elektryków Polskich. Interesowała Go przede wszystkim masowa produkcja sprzętu instalacyjnego, dlatego przeniósł się z rodziną do Bydgoszczy, gdzie założył samodzielne przedsiębiorstwo, które zostało zarejestrowane 23 października 1923 r. pod nazwą Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych – inż. Stefan Ciszewski. Firma z roku na rok dynamicznie rozwijała się i w 1938 r. spółka zatrudniała już 450 pracowników – produkowała ok. 1220 wyrobów w 10 działach. Fabryka produkowała osprzęt elektrotechniczny na rynek w kraju, zapewniając 80% zapotrzebowania, a także na rynki zagraniczne. Był to sprzęt niezbędny do montażu instalacji elektrycznych, m.in.: gniazda, wyłączniki samoczynne, rozdzielniki, oprawki i materiały izolacyjne. Wyroby fabryki cieszyły się dużą rozpoznawalnością, dobrą opinią i były nagradzane na licznych wystawach, w Polsce i za granicą. S. Ciszewski dużą uwagę przykładał do dobrych relacji ze swoimi podwładnymi, dla przykładu w 1932 r. utworzył przy fabryce znany klub sportowy „Ciszewski Bydgoszcz”. Należy również podkreślić, że Stefan Ciszewski był aktywnym działaczem naszego Stowarzyszenia i współtwórcą Oddziału Bydgoskiego SEP. Pełnił funkcję sekretarza Zarządu Oddziału, był współorganizatorem VII Walnego Zgromadzenia SEP w Bydgoszczy w 1935 r. i „Wystawy Elektrotechnicznej SEP”. Zmarł przedwcześnie, po ciężkim zapaleniu płuc, 13 listopada 1938 r. w Bydgoszczy. Pochowany został na warszawskich Powązkach.

mgr inż. Janusz Nowastowski

Wiadomości Elektrotechniczne 1/2024 + Okładka

PATRON SEP W ROKU 2024 INŻ. STEFAN CISZEWSKI

TWÓRCA PRZEMYSŁU ELEKTROTECHNICZNEGO W ODRODZONEJ BYDGOSZCZY

Artykuł na str. 5

PATRON ROKU 2024 W SEP

Słowo wstępne prezesa Oddziału Bydgoskiego SEP Pawła Balińskiego z okazji ustanowienia roku 2024 Rokiem Stefana Ciszewskiego

Szanowni Państwo, Koleżanki i Koledzy,

Ustanowienie przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Elektryków Polskich, na wniosek Oddziału Bydgoskiego, roku 2024 Rokiem Stefana Ciszewskiego to dla nas niezwykle ważne i doniosłe wydarzenie.

Od wielu lat staramy się w Oddziale Bydgoskim popularyzować historię bydgoskiej elektroenergetyki, w szczególności pielęgnować pamięć o osobach, które w wyjątkowy sposób przyczyniły się do jej rozwoju.

Pierwszym krokiem było uhonorowanie profesora Alfonsa Hoffmanna, byłego prezesa Stowarzyszenia Elektryków Polskich, wybitnego energetyka, twórcy systemu elektroenergetycznego na Pomorzu. W roku 2002 ustanowiono medal honorowy jego imienia, w następnych latach zorganizowano wiele spotkań i seminariów naukowych upamiętniających jego dokonania.

Kolejnym elementem pielęgnowania pamięci były uroczyste obchody 125. rocznicy uruchomienia w Bydgoszczy pierwszej miejskiej elektrowni prądu stałego, która pozostała w pamięci mieszkańców Bydgoszczy jako symbol rozwoju i postępu. Datę jej uruchomienia przyjmując się za początek bydgoskiej elektroenergetyki. Z tej okazji została umieszczona okolicznościowa tablica pamiątkowa oraz ekspozycja składająca się z pięciu planów, na których znalazły się informacje, zdjęcia, grafiki obrazujące historię i działalność Pierwszej Miejskiej Elektrowni w Bydgoszczy.

W bieżącym roku, kontynuując kultywowanie tradycji bydgoskiej elektroenergetyki, postanowiliśmy uczcić pamięć inżyniera elektryka Stefana Ciszewskiego. Jest to związane z 100. rocznicą uruchomienia przez niego w Bydgoszczy zakładu pod nazwą Fabryka Aparatów Elektrycznych - inż. Stefan Ciszewski. W historii bydgoszczan Stefan Ciszewski zapisał się jako założyciel Fabryki Artykułów Elektrotechnicznych - przedsiębiorstwa nastawionego na masową produkcję sprzętu elektroinstalacyjnego. Pierwszymi wyrobami były paskietki topikowe do bezpieczników, elementy izolacyjne i wieszaki izolujące. Asortyment wyrobów stale poszerzano m.in. o gniazda, wtyczki i rozetki. Produkowano sprzęt elektroenergetyczny na rynek krajowy i zagraniczny. Firma zatrudniała 450 pracowników i produkowała asortyment ok. 1220 wyrobów. Na podwalinach tej fabryki w latach powojennych działały zakłady, które w latach 60. przyjęły nazwę Zakłady Radiowe Eltra. Stefan Ciszewski był też jednym z założycieli bydgoskiego oddziału Stowarzyszenia Elektryków Polskich.

W Oddziale Bydgoskim SEP kolega mgr inż. Janusz Nowostawski już od wielu lat dba o to, aby pielęgnować pamięć o inżynierze Stefanie Ciszewskim. Jest autorem licznych publikacji i artykułów zawierających szczegółową biografię tego zasłużonego bydgoszczanina.

Z okazji ustanowienia Roku Stefana Ciszewskiego nasz Oddział zaplanował kilka wydarzeń ogólnopolskich i regionalnych, które nie tylko honorują postać inżyniera S. Ciszewskiego, ale przyczynią się do popularyzacji jego dokonań i zasług dla elektroenergetyki. Już dziś możemy wspomnieć o planowanym seminarium naukowo-technicznym, na które serdecznie zapraszamy.

Przesz Oddziału Bydgoskiego SEP Paweł Baliński

Uchwała nr 100/2022-2026 Zarządu Głównego SEP z dnia 27 września 2023 r. w sprawie ustanowienia patrona roku SEP 2024

W roku 2023 przypada jubileusz 100. rocznicy powołania zakładu, który przekształcił się dwa lata później w małą Fabrykę Artykułów Elektrotechnicznych inż. Stefana Ciszewskiego w Bydgoszczy. Fabryka produkowała sprzęt elektroenergetyczny na rynek w kraju, zapewniając 80% zapotrzebowania, a także na rynki zagraniczne. Stefan Ciszewski (1886-1938) studia ukończył w Mittweidzie w Niemczech w 1912 r. i odbył praktyki w berlińskiej firmie AEG. Był On jednym z twórców polskiego przemysłu elektroenergetycznego w odrodzonej Polsce, działaczem Stowarzyszenia Elektryków Polskich i współzałożycielem Oddziału Bydgoskiego SEP.

Zarząd Główny SEP na podstawie § 18 ust. 5 pkt. 13 statutu SEP; zgodnie z rekomendacją Centralnej Komisji Historycznej SEP, ogłasza rok 2023 - rokiem inż. Stefana Ciszewskiego.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przesz SEP Skłownik Cieślak

Słowo wstępne prezesa Stowarzyszenia Elektryków Polskich Sławomira Cieślaka z okazji ustanowienia roku 2024 Rokiem Stefana Ciszewskiego

Zarząd Główny Stowarzyszenia Elektryków Polskich ustanowił rok 2024 Rokiem inżyniera Stefana Ciszewskiego. Społeczność stowarzyszeniowa, ale również polskie środowisko elektryków, upamiętnia w ten sposób postaci wybitnych elektryków, a w tym roku szczególnie postać elektryka ze szczególnym wkładem w rozwój polskiego przemysłu elektroenergetycznego.

Inż. Stefan Ciszewski, urodzony 17 listopada 1886 r. w Warszawie, w publikacjach często porównywany jest do Henrego Forda, amerykańskiego inżyniera i założyciela firmy Ford Motor Company. Nie tylko dlatego, że stał się pionierem w historii Ciszewskiego była księżka Forda. 'Moje dzieło żyć'. Nasz rodak nie jest tak rozpoznawalny na świecie jak Henry Ford, ale rzeczywiście model pracy i dojście do osiągnięcia sukcesu obu inżynierów są porównywalne.

W niemieckiej firmie AEG praktykował Stefan Ciszewski i Kazimierz Szpotalski. Obu pasjonatów elektryczności połączyła spółka Fabryka Aparatów Elektrycznych założona w Warszawie w roku 1919 przez Szpotalskiego, w której Ciszewski był współwłaścicielem. Po kilku latach ujęwiał się różne wzięte obszarów, w których powinna się rozwijać firma. Był to oczywiście efekt spotkania się dwóch młodych osobowości inżynierskich, co przyniosło wartość dodaną dla przemysłu elektroenergetycznego w Polsce. Szpotalski wzmacniał produkcję urządzeń dla przemysłu, a Ciszewski rozwijał aparaty i urządzenia elektryczne na potrzeby mieszczących Ciszewski na realizację swoich wrażliwy wyjechał Bydgoszcz, wówczas miasto przemysłowo technologicznie rozwijające ponad połowę przeliczając.

Na początku lat 20. ub. cztery osoby w małym warszawie w Bydgoszczy, pod wodzą inż. Stefana Ciszewskiego, produkowały wtyczki i gniazda elektryczne z porcelany. Wówczas wykorzystywanie energii elektrycznej było w początkowej fazie rozwoju. W Bydgoszczy, od roku 1896 istniała elektrownia, ale jeszcze nie wszyscy mogli swobodnie korzystać z energii elektrycznej. Na polskich wieśiach takie możliwości były znacznie później. Niemniej jednak, polski inżynier dobrze wykształcony w Niemczech, wiedział, że wkrótce nastąpi rozwój powszechnej elektryfikacji. To jest właśnie postać dobrze wykształconego patrioty, który potrafił nie tylko funkcjonować w aktualnym otoczeniu społeczno-technicznym, ale ma wyobrażenie i postawę rozwoju i potrzeb gospodarstwa przemysłowych w przyszłości. Jest to właśnie, której niestety brakuje wielu współczesnym inżynierom.

Inż. Stefan Ciszewski był pomysłodawcą wielu firmowych produktów. Firma nie korzystała z wzorów zagranicznych. W Bydgoszczy realizowa-

ny był pełen cyklu wytwórczy: pomysł, projekt i produkcja. Bydgoszczanie wspominali przez lata inżyniera, który przyjechał z lokalną wyprawą, które następnie osobliwie prezentował. Wcześniej nie był się w pracy spraw w swoje ręce, w przoności, ale i doskonale, potrafił sam pracować w warsztacie.

Był czas, gdy Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych inż. S. Ciszewski, opaność dominacji w krajowej produkcji (ok. 80% polskiego rynku) była producentem i dostawcą urządzeń elektrycznych dla znanych europejskich firm jak AEG czy Siemens. Charakterowe doświadczenia Stefana Ciszewskiego, gdzie w czasach rewolucji państwowej potraktowany został jako Niemiec (pracował w fabryce z niemieckimi kapitałami) spowodowały, że jego stosunek do pracowników charakteryzował się solidaryzmem i kooperatywnym (filozofia myśliciela Charlesa Gide'a). A cytat z Henrego Forda: Ambicją pracodawcy jako przywódcy, powinno być płacenie lepszych zarobków niż w którymkolwiek podobnym przedsiębiorstwie, a ambicją robotnika powinno być umiarkowanie tego - inż. Stefan Ciszewski jako przedsiębiorca i pracodawca wdrażał w życie, nie oszczędzając na pensjach pracowników, ale wymagając rzetelnej pracy. Rzadko który obecny pracodawca organizuje dla pracowników bazy karbowe, uwiecznia pracowników jako załogę na wspólnym corocznym zdjęciu firmowym, a już zakazanie drużyny sportowej, w dalszej dobie niezrozumiałego portu zawodowego, jest nie do pominięcia.

Przed wybuchem II wojny światowej przedsiębiorstwo Stefana Ciszewskiego zatrudniało ok. 450 pracowników. Niestety nieposiadająca śmiert 52-letniego Ciszewskiego (1938) przerwano tę obiecującą karierę przemysłową. Ale i tak dorobek inż. Stefana Ciszewskiego i jego wkład w rozwój polskiego przemysłu elektroenergetycznego powinien być doceniony i stanowić wzór dla współczesnych inżynierów-przedsiębiorców, którzy dotychczas do do aktualnego odczytania powinny być szanowane sukces.

Serdecznie zachęcam do lektury artykułów o inż. Stefanie Ciszewskim oraz do uczestniczenia w imprezach związanych z Patronem Roku 2024 organizowanych przez Stowarzyszenie Elektryków Polskich.

Warszawa, 4 grudnia 2023 r.

Sławomir Cieślak prezes Stowarzyszenia Elektryków Polskich

Patron SEP w roku 2024 inż. Stefan Ciszewski - twórca przemysłu elektrotechnicznego w odrodzonej Bydgoszczy

Janusz Nowostawski

Rys. I. inż. Stefan Ciszewski

Oddział Bydgoski SEP pragnie uświetnić wyjątkową rolę w tworzeniu polskiego przemysłu elektroenergetycznego w odrodzonej Bydgoszczy, jaką odegrał inż. Stefan Ciszewski.

DROGA WIODŁA Z WARSZAWY DO BYDGOSZCZY

Stefan Ciszewski urodził się 17 listopada 1886 r. w Warszawie. Tam w 1905 r. ukończył szkołę realną. Studiował w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Mittweidzie w Niemczech, gdzie w 1912 r. zdobył dyplom inżyniera elektryka. Pierwszą pracę podjął w berlińskiej firmie Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft (AEG), następnie wyjechał do Rosji, gdzie został zatrudniony w firmie Wsioobsczaja Elektrycznaja Kompania w Charkowie, stosował tam nowoczesne niemieckie technologie. Poznał wówczas Władysława Gwiżdżowskiego, późniejszego długoletniego współpracownika. W Rosji przeżył rewolucję październikową. Do Polski wrócił po zakończeniu I wojny światowej osiadł w Warszawie.

W 1919 r. Stefan Ciszewski poznał Kazimierza Tadeusza Szpotalskiego, absolwenta Wydziału Elektrycznego Politechniki w Charlotenburgu, który po studiach pracował w AEG w Berlinie, Charkowie oraz w Rydze, gdzie od podstaw zorganizował produkcję aparatów elektrycznych. Kazimierz Szpotalski był polskim inżynierem elektrykiem, pionierem przemysłu aparatów elektrycznych. W listopadzie 1918 r. założył w Warszawie przy ulicy Mirowskiej Fabrykę Aparatów Elektrycznych K. Szpotalski i Spółka i zaczął od produkcji wtyczek do światła.

Inż. S. Ciszewski stał się jego współwłaścicielem. W 1920 r. obydwaj wzięli udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Po powrocie nabyli dwupiętrowy budynek przy ul. Kałuszyńskiej 4 w Warszawie. Warsztat, początkowo zatrudniający 2 osoby, po przeniesieniu na Kamionek (w kwadracie obecnych ulic Kałuszyńskiej, Rybnej, Drowieckiej i Gocławskiej) rozpoczął okres dynamicznego rozwoju i szybko stał się największym w przedwojennej Polsce przedsiębiorstwem produkującym aparaty elektryczne. Inż. Szpotalski mówił, że produkcja

w jego fabryce musi odpowiadać systemowi JEEN (jakości, ekonomii, estetyce i nowoczesności). Po czterech latach Stefan Ciszewski wycofał się ze spółki ze względu na różnice.

Ciszewskiego interesowała przede wszystkim masowa produkcja drobnego sprzętu instalacyjnego, co nie bardzo odpowiadało Szpotalskiemu. Ciszewski namówił do wyjazdu Gwiżdżowskiego i w marcu 1923 r. obydwaj wraz z rodzinami przyjechali do Bydgoszczy. Ciszewski zamieszkał przy obecnej ul. Śląskiej 22A, a w 1934 r. przy ul. Markwarta 9. Zakupili mały piętrowy budynek przy ul. Świętej Trójcy 3, którego parter przeznaczono na produkcję. Początkowo zatrudniano 4 pracowników, potem 15.

Przedsiębiorstwo zostało zarejestrowane 23 października 1923 r. pod nazwą Fabryka Aparatów Elektrycznych - Inż. Stefan Ciszewski. W tym okresie Ciszewski sam kierował firmą, sprawami technicznymi zajmował się W. Gwiżdżowski, elementy wyrobami były: paskietki topikowe do bezpieczników, elementy izolacyjne i wieszaki izolujące. Asortyment wyrobów stale poszerzano m.in. o gniazda, wtyczki i rozetki.

W 1924 r. Ciszewski nabył w Bydgoszczy parcelę przy ul. Sobieskiego 1 pod budowę nowej firmy. Po przyjęciu współwłaściciela Władysława Kamińskiego i stycznia 1926 r. kapitał zakładowy wzrósł do 20 tys. zł. Zamieniono nazwę na Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych inż. S. Ciszewski i S-ka. Nową fabrykę oddawano do użytku etapowo, aż do 1938 r. Sukcesywnie unowocześniono park maszynowy. W 1927 r. sprostowano ze Szwarzari pierzeży, w ślad za nim 8 dalszych nowoczesnych automatów tolarских i 14 par balistowych, eliminujących drożdżącą porcelanę. Produkowane: posiadające typy gniazd oprawkowych i bezpiecznikowych, korki, wkładki bezpiecznikowe, końcówki kablowe i złącza.

W 1933 r. ze spółki wystąpił Mieczysław Kutnicki. W 1934 r. zatrudnienie wyniosło 209 osób, produkcja sprzedana - 112 tys. zł. W 1935 r. firma została zarejestrowana jako Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych - inż. Stefan Ciszewski, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, w 1937 r. przekształconą w spółkę akcyjną, której założycielem był Stefan Ciszewski, jego żona Władysława i córka Hanna. Kapitał zgoda 270 tys. zł, podzielono na 270 akcji. W 1938 r. spółka zatrudniała 450 pracowników i produkowała ok. 1220 wyrobów w 10 działach. Jej obroty sięgały 2560 tys. zł. Firma pokrywała ponad 80% krajowego zapotrzebowania na sprzęt instalacyjny niskiego, a częściowo i wysokiego napięcia. Produkowała sprzęt nieozdowany do instalacji elektrycznych, m.in. gniazda, przełączniki, wyłączniki samoczynne, styki, rozdzielniki, wtyczki, bezpieczniki, oprawy, złącza kablowe oraz materiały izolacyjne. W miarę rozwoju produkcji powstawały przedstawicielstwa

Mgr inż. Janusz Nowostawski (janusz.nowostawski@sep.com.pl) - Oddział Bydgoski SEP

w innych miastach: Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Katowicach, Łodzi, Lwowie i Wolnym Mieście Gdańsk. W 1939 r. powierzchnia zakładu wynosiła 3700 m², zatrudnienie – 560 osób, w tym 2 inżynierów, kilku techników oraz 4 majstrów.

Przeżył wojnę dzięki rozbudowie w Zamościu w tzw. Centralnym Okręgu Przemysłowym. Miały tam być przeniesione działy automatów tokarskich i przeróbki tworzyw termoutwardzalnych. W Bydgoszczy planowano montaż części sprawozdanych z Oddziału w Zamościu. Te zamiary pokrzyżował wybuch II wojny światowej. We wrześniu 1939 r. fabryka została zajęta przez okupanta i przeznaczona w dużej części na produkcję zbrojeniową.

Wysoka jakość produkcji sprawiła, że od 1930 r. firma współpracowała z oddziałem Siemens w Czechowicach. Otrzymała prestiżowe medale i dyplomy. W 1929 r. podczas Powszechnej Wystawy Krajowej w Poznaniu odebrała złoty medal za jakość wyrobów, w kolejnych latach 2 złote medale przyznane przez Ministerstwo Przemysłu i Handlu oraz 2 w Paryżu. Nie dziwnego, że w Bydgoszczy od 30 maja do 10 czerwca 1935 r. odbyła się wystawa elektrotechniczna SEP, a przy niej VII Walne Zgromadzenie SEP z udziałem 400 członków. Wystawie towarzyszyły piękne iluminacje świetlne m.in. obecnej katedry, wyspy św. Barbary, kościoła garnizonowego i Fontanny „Rotoz”, które i dziś utrwalone na fotografiach będą zachowywane.

Ogromna w tym czasie fachowość, nadzwyczajna zdolność organizatorska inż. Ciszewskiego, jego troski o kompletowanie najlepszej kadry w branży, jako dobry menadżer zabiegał nie tylko o pracowników, ale także o środowisko. W 1932 r. otworzył przy fabryce Klub Sportowy „Ciszewski” z sekcjami piłki nożnej, lekkoatletyki i tenisa stołowego.

Inż. Stefan Ciszewski był człowiekiem niepospolitym, społecznikiem działającym w licznych instytucjach i stowarzyszeniach. Jako członek założyciel, 20 stycznia 1928 r., został na wiele lat wiceprezesa Związku Fabrykantów w Bydgoszczy, był radcą Izby Przemysłowo-Handlowej w Bydgoszczy (głównie w Gdyni), działał w Związku Przedsiębiorstw Elektrotechnicznych woj. pomorskiego. Należał do bydgoskiego Rotary Club. Był światowcem, znał języki obce, był w wielu krajach Europy. Historyk Bydgoszczy Rajmund Kuczma napisał kiedyś: [..] Stefan Ciszewski należał do najbogatszych bydgoszczan, chociaż niegarnięcie ubrany, był człowiekiem z klasą. Jego ulubionymi kwiatami były Bristol i Tostalina.

Powstanie Oddziału Bydgoskiego Stowarzyszenia Elektryków Polskich nastąpiło 20 stycznia 1928 r. Stefan Ciszewski jako członek założyciel wszedł do jego prezydium jako sekretarz.

Stefan Ciszewski zmarł po ciężkim zapaleniu płuc 13 listopada 1938 r. w Bydgoszczy. Pochowany został na stolecznych Powątkach w grobowcu rodzinnym obok grobowca rodziny Szpotarskich.

Rys. 2. Rok 1933. Założyciele bydgoskiej Fabryki Aparatów Elektrycznych Stefan Ciszewski zawsze przed świętami Bożego Narodzenia robił sobie pamiątkowe zdjęcie z załogą. Siedzi za pracownikami trzymającymi tablicę z nazwą firmy

Zdjęcie (rys. 2) pochodzi z domowego archiwum paristwa Kraszkieviczów. Zygmunt Kraszkievicz (trzeci od prawej w najniższym rzędzie) rozpoczął pracę u Ciszewskiego w wieku 17 lat jako pomocnik magazyniera. Po kilku latach pracy doszedł do stanowiska kierownika. Zmobilizowany w sierpniu 1939 r. dowodził plutonem saperów podczas obrony Warszawy. Po kapitulacji stolicy trafił do niewoli, ale zbiegł z transportu do obozu jenieckiego, gdy pociąg przejeżdżał przez jego rodzinną Bydgoszcz. Wrócił do pracy w fabryce Ciszewskiego, która w czasie okupacji produkowała radiostacje dla Luftwaffe. Niemcy postawili mu ultimatum – jeśli chce zachować stanowisko, musi podjąć się Volksliste. Odmówił, ale stanowisko z czasem i tak odczekał, gdy kolejnych niemieckich pracowników firmy powoływano do Wehrmachtu. Ojciec należał do komórek AK, która zajmowała się sabotażem. Opowiadał, że radiostacje do messerschmittów produkowane w Bydgoszczy szybko zawodziły.

LATA OKUPACJI

Na początku II wojny światowej firmę kupił gdański przemysłowiec Erhardt Schmidt. Produkcja odbyła się pod dyktando okupanta na potrzeby Wehrmachtu. Rodzinę Stefana Ciszewskiego aresztowało II hitlerowcy i w październiku 1939 r. rozstrzelali w podbydgoskim Tryszynie – żonę Władysławę Ciszewską wraz z córką i zięciem.

TRANSFORMACJA POWOJENNA DO ZNAJANEJ BYDGOSKIEJ ELTRY

Po II wojnie światowej produkcję uruchomiono 1 marca 1945 r. Zakład przyjął starą nazwę Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych S. Ciszewski Sp. Akc. Ponieważ nie było żadnej dokumentacji wytworzonych wyrobów opierano się na pamięci najstarszych doświadczonych pracowników. Fabrykę podporządkowano Centralnemu Zarządowi Przemysłu Metalowego. Przedsiębiorstwo przyjęło nazwę Bydgoska Fabryka Artykułów Elektrotechnicznych, która do 1948 r. powiększyła się o zakłady filialne w Nakle nad Notecią, Toruniu oraz w Poniatoławie i zmieniła nazwę na Zakłady Wytwórcze Sprzętu Instalacyjnego.

Przełomem w działalności przedsiębiorstwa było opracowanie i wyprodukowanie w 1950 r. pierwszego miniaturowego odbiornika tranzystorowego Eltra MCT-59. Uwzględniając fakt, że odbiornik został zaprojektowany stosunkowo wcześniej, bez możliwości współpracy z ośrodkami na Zachodzie i w zakładzie, który nie miał tradycji w budowie radioodbiorników, było to duże osiągnięcie. Od tej pory odbiorniki przenośne stanowiły znaczącą pozycję w asortymencie Eltry, nigdy jednak nie wyparły całkowicie produkcji podzespołów elektronicznych. Większość produkcji elektrotechnicznego sprzętu instalacyjnego przekazano do zakładu filialnego w Nakle, który niebawem się usamodzielniał.

W 1966 r. firma przyjęła nazwę Zakłady Radiowe Eltra. W 1968 r. wyprodukowano militonowy odbiornik radiowy i zakupiono we francuskiej firmie Icosat licencje na przetworniki, które w przyszłości stały się głównym produktem eksportowym firmy. Po podziale przedsiębiorstwa Unitra w 1978 r. Eltra weszła w skład przedsiębiorstwa Unitra-Dom. Wydzielono zakłady podzespołowe w Gniewie i Białogardzie i włączono je do przedsiębiorstwa Unitech. W 1979 r. zorganizowano zakład filialny w Kraszowie produkujący popularne radioodbiorniki przenośne, który w 1983 r. usamodzielniał się.

W 1991 r. zakład uległ przekształceniu w jednoosobową Spółkę Skarbu Państwa, a następnie został kupiony przez skandynawską grupę kapitałową LEXEL należąca do Schneider-Electric. W 2003 r. firmę połączono z innym polskim zakładem należącym do Schneider-Electric – Zakładami Elda w Szczecinie. Obecnie bydgoski zakład działa pod nazwą Elda-Eltra Elektrotechnika S.A. w obiektach przy ul. Glińki.

Po fuzji z przedsiębiorstwem Elda Szczecinek Elektrotechnika S.A., bydgoski zakład wytwarza sprzęt elektroinstalacyjny i akcesoria instalacyjne budynków, systemy sterowania i komunikacji budynków.

W najstarszych obiektach przy ul. Sobieskiego działa firma TE Connectivity / Tyco Electronics Polska produkująca szeroką gamę złączy dla przemysłu elektronicznego oraz systemów okablowania przeznaczonych dla kilku branż przemysłowych, głównie przemysłu telekomunikacyjnego.

ODDZIAŁ BYDGOSKI SEP OD WIELU LAT KULTYWUJE PAMIĘĆ O TEJ WYBITNEJ POSTACI INŻ. STEFANA CISZEWSKIEGO

W Technikum Elektrycznym w Bydgoszczy odbyły się konkursy na najlepszą prezentację multimedialną poświęconą inż. Ciszewskiemu. Dążyliśmy do upamiętnienia tego wybitnego bydgoszczanina przez nadanie jego imienia szkole elektrycznej, wydziałowi elektrycznemu PBS, oddziałowi SEP, umieszczenie tablicy pamiątkowej na budynku NOT. Te oczekiwania po części się spełniły. W 1988 r., w 65. rocznicę powstania zakładu, zakłaga Eltry ufundowała na wieżowcu przy ul. Dworcowej tablicę pamiątki Stefana Ciszewskiego, a w 1997 r. ulica w Nowym Fordonie otrzymała imię Stefana Ciszewskiego.

GALERIA PRODUKTÓW

